

LEGALAUS TURINIO INTERNETE VARTOTOJO VADOVAS

Paregė: Panevėžio kolegija, įgyvendinant Valstybinio studijų fondo projektą „Esu pilietišką: atsakingas turinio vartojimas internete“

1. NELEGALAUS TURINIO NAUDOJIMO PROBLEMA

Autorinių kūrinių, kurie įsigijami, teisės yra saugomos. Su jais negalima elgtis kitaip, negu leidžia autorių teises ginantys įstatymai. Jų negalima laisvai kopijuoti ir platinti, nes tai įstatymo požiūriu yra neteisėta. Autorių teisių objektai yra originalūs literatūros, mokslo ir meno kūriniai (knygos, straipsniai, muzikos kūriniai, audiovizualiniai kūriniai, fotografijos, architektūros kūriniai taip pat kompiuterių programos ir kt.).

Autorių teisės skirstomos į turtines ir neturtines. Neturtinės autoriaus teisės negali būti perduodamos kitiems asmenims. Turtinės autoriaus teisės gali būti perduodamos ar parduodamos. Autoriaus turtinės teisės galioja visą autoriaus gyvenimą ir 70 metų po autoriaus mirties. Autoriaus asmeninės neturtinės teisės saugomos neterminuotai.

Piratavimas internete – tai interneto naudojimas neteisėtai kopijuojant ar platinant nelicencijuotą programinę įrangą, vaizdo, garso failus ir kt. Perkant internete turi būti taikomos tos pačios taisyklės, kaip ir perkant kompaktinį diską ar kitą kūrinių parduotuvėje. Pagrindiniai piratavimo būdai internete:

- tinklalapiai, kuriuose suteikiama galimybė atsisiųsti arba pasidalinti nelegalia programine įranga, vaizdo, garso failais ir kitą piratinę produkciją;
- interneto aukcionai, kuriuose siūloma pirkti piratinę produkciją;
- P2P tinklai (angl. *Peer-to-peer*), kurie suteikia galimybę keistis nelegalia programine įranga, taip pat – vaizdo, garso failais ir kt.;
- el. laišakai, kuriuose siūloma įsigyti piratinių produktų.

Kodėl verta naudoti legalią programinę įrangą?

- Už nelegalios programinės įrangos naudojimą pagal LR galiojančius teisės aktus taikoma administracinė, baudžiamoji atsakomybė.
- Legali programinė įranga - kokybiška ir leidžia maksimaliai išnaudoti jos galimybes.
- Naudotojai pirmieji gauna programos atnaujinimus tiesiai iš programų gamintojų.
- Jeigu programos atnaujinimas mokamas, gamintojai taiko lanksčią kainodarą.
- Programinės įrangos naudojimas remia gamintojus, kurie gali efektyviau valdyti legalios programinės įrangos verslą ir kurti naujus, pažangiausius produktus.

- Apsaugote savo kompiuterį nuo kenkėjiškos programinės įrangos.

2. TEISINIS REGULIAVIMAS

Asociacija LATGA yra ne pelno siekianti nevalstybinė organizacija, kolektyviai administruojanti įvairių sričių autorių (muzikos, literatūros, audiovizualinių, vizualiųjų ir dramos) teisių turėtojų teises, renkanti ir paskirstanti autorinį atlyginimą už kūrinių panaudojimą. Taip pat ši organizacija koordinuoja asociacijos narių veiklą, užtikrina kuo platesnį Lietuvos ir užsienio autorių kūrinių panaudojimą, užkerta kelią autorių teisių pažeidimams, finansuoja meno ir kultūros projektus, aktyviai edukuoja visuomenę autorių teisių srityje.

Asociacija LATGA kolektyviai administruoja šias turtines autorių teises:

- Viešai skelbti, viešai atlikti, teikti nuomai muzikos kūrinius su tekstu ar be teksto;
- Atgaminti muzikos kūrinius su tekstu ar be teksto garso ar audiovizualinio įrašo forma;
- Viešai atlikti (gyvas atlikimas) ir transliuoti literatūros kūrinius;
- Viešai skelbti, viešai atlikti, teikti nuomai audiovizualinius kūrinius;
- Viešai atlikti (gyvas atlikimas) ir viešai skelbti dramos ar muzikinius dramos kūrinius;
- Atgaminti, viešai skelbti, viešai rodyti, teikti nuomai vizualinius kūrinius.

Asociacija LATGA taip pat administruoja autorių teisę gauti atlyginimą už:

- Kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais – paskirstydama autoriams ir jų teisių turėtojams surinktą atlyginimą už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais;
- Reprografinį atgaminimą – surinkdama ir paskirstydama autorinį atlyginimą už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu;
- Knygų panaudą – paskirstydama iš valstybės biudžeto paskirtą autorinį atlyginimą už knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose.

Asociacija LATGA, laikydamosi savo įstatų ir su autoriais sudarytų sutarčių, bei vadovaudamosi Lietuvos Respublikos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatomis, vykdo šias funkcijas:

- Suteikia naudotojams neišimtinės licencijas panaudoti autorių kūrinius;
- Renka ir išieško autorinį atlyginimą už kūrinių panaudojimą pagal neišimtinės licencijas;
- Paskirsto ir išmoka surinktą autorinį atlyginimą autoriams arba juos atstovaujantiems subjektams;
- Teisės aktų nustatyta tvarka be atskiro įgaliojimo gina jos atstovaujamų autorių subjektų teises teisme ir kitose institucijose;
- Teikia konsultacijas autoriams autorių teisių apsaugos bei autorių kūrinių panaudojimo įvairiose srityse klausimais;
- Finansuoja kultūros ir meno projektus;
- Organizuoja su edukacinius renginius arba juose dalyvauja, kur dalijasi savo žiniomis ir ilgamete darbo autorių teisių srityje patirtimi.

Autorių teisių veiklą reglamentuojantys Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. LR autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas.
2. LR Vyriausybės 2003 m. rugpjūčio 12 d. nutarimas Nr. 1018 „Dėl Autorių ir atlikėjų asmeninių neturtinių teisių apsaugos tvarkos patvirtinimo“.
3. LR Vyriausybės 2018 m. liepos 25 d. nutarimas Nr. 734 „Dėl Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo įgyvendinimo“ (Kompensacinio atlyginimo už knygų ir vaizduojamojo meno leidinių (dailės ir fotografijų albumų) panaudą bibliotekose mokėjimo tvarkos aprašas, Kompensacinio atlyginimo už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais surinkimo, paskirstymo, mokėjimo ir gražinimo tvarkos aprašas ir Kompensacinio atlyginimo už kūrinių atgaminimą asmeniniais tikslais reprografijos būdu surinkimo, paskirstymo, mokėjimo ir gražinimo tvarkos aprašas).
4. LR kultūros ministro 2022 m. liepos 26 d. įsakymas Nr. ĮV-633 „Dėl Kompensavimo už nenustatytų teisių turėtojų kūrinių ir kūrinių, kuriais nebeprekiuojama, naudojimą ekspertų komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo.
5. LR kultūros ministro 2022 m. liepos 18 d. įsakymas Nr. ĮV-618 „Dėl Kompensacijos už buvusių nenustatytų teisių turėtojų kūrinių naudojimą ir buvusių

kūrinių, gretutinių teisių ar sui generis teisių objektų, kuriais nebeprekiuojama, naudojimą mokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

6. LR kultūros ministro 2021 m. balandžio 28 d. įsakymas Nr. ĮV-475 „Dėl Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių komisijos sudarymo“.

7. LR kultūros ministro 2021 m. kovo 25 d. įsakymas Nr. ĮV-358 „Dėl Keitimosi kūriniais ar kitų objektų prieinamos formos kopijomis aklų, regos sutrikimų ar kitą spausdinto teksto skaitymo negalią turinčių asmenų labai pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2017/1563 tvarkos aprašo patvirtinimo“.

8. LR kultūros ministro 2019 m. lapkričio 25 d. įsakymas Nr. ĮV-771 „Dėl Privalomų nurodymų taikymo interneto prieigos paslaugų teikėjams ir atsiskaitymų, mokėjimų ar kitų finansinių operacijų už neteisėtai viešai paskelbtą autorių teisių saugomą turinį viešo naudojimo kompiuterių tinklais (internete) per Lietuvos Respublikoje veikiančias mokėjimo, kredito ar kitas finansų įstaigas tvarkos aprašo patvirtinimo“.

9. LR kultūros ministro 2017 m. sausio 31 d. įsakymas Nr. ĮV-195 „Dėl Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių komisijos nuostatų, tarpininkavimo derybose tvarkos aprašo, ikiteisminio ginčų sprendimų tvarkos aprašo patvirtinimo“.

10. LR kultūros ministro 2017 m. balandžio 28 d. įsakymas Nr. ĮV-509 „Dėl Kolektyvinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo organizacijų skaidrumo ataskaitai būtinos informacijos sąrašo patvirtinimo“.

11. LR kultūros ministro 2015 m. sausio 28 d. įsakymas Nr. ĮV-771 „Dėl Nenustatytų teisių turėtojų kūriniais autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojų paieškos šaltinių pavyzdinio sąrašo patvirtinimo“.

12. LR kultūros ministro 2014 m. rugpjūčio 25 d. įsakymas Nr. ĮV-584 „Dėl atlikėjams skirto papildomo atlyginimo už fonogramose užfiksuotų atlikimo įrašų atgaminimą, platinimą ir padarymą viešai prieinamų surinkimo, paskirstymo ir mokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

13. LR kultūros ministro 2014 m. birželio 11 d. įsakymas Nr. ĮV-443 „Dėl kolektyvinio administravimo asociacijų, atsakingų už audiovizualinių kūrinių ar fonogramose įrašytų kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais administravimą, paskyrimo“.

14. LR kultūros ministro 2012 m. vasario 29 d. įsakymas Nr. ĮV-154 „Dėl kolektyvinio administravimo asociacijos, atsakingos už kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais reprografijos būdu administravimą, paskyrimo“.

15. LR kultūros ministro 2010 m. spalio 22 d. įsakymas Nr. ĮV-527 „Dėl Autorinių sutarčių ir atlikėjo intelektualinių paslaugų sutarčių sudarymo rekomendacijų patvirtinimo“.

16. LR kultūros ministro 2007 m. lapkričio 9 d. įsakymas Nr. ĮV-666 „Dėl autorių teisių kolektyvinio administravimo asociacijos paskyrimo“.

Europos Sąjungos teisės aktai:

1. 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir tarybos direktyva (ES) 2019/790 dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 96/9/EB ir 2001/29/EB.

2. 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/789, kuria nustatomos naudojimosi autorių teisėmis ir gretutinėmis teisėmis, taikytinomis tam tikroms transliuojančiųjų organizacijų internetu transliuojamoms programoms bei retransliuojamoms televizijos ir radijo programoms, taisyklės ir kuria iš dalies keičiama Tarybos direktyva 93/83/EEB.

3. 2017 m. rugsėjo 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/1563 dėl Sąjungos ir trečiųjų šalių tarpvalstybinio keitimosi autorių ir gretutinių teisių saugomų tam tikrų kūrinių ir kitų objektų prieinamos formos kopijomis aklų, regos sutrikimų ar kitą spausdinto teksto skaitymo negalią turinčių asmenų labui.

4. 2017 m. rugsėjo 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1564 dėl aklų, regos sutrikimų ar kitų spausdinto teksto skaitymo negalią turinčių asmenų labui leidžiamų tam tikrų būdų naudoti tam tikrus autorių teisių ir gretutinių teisių saugomus kūrinius ir kitus objektus, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių konformacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo.

5. 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/26/ES dėl kolektyvinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo ir daugiateritorių licencijų naudoti muzikos kūrinius internete teikimo vidaus rinkoje.

6. 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/28/ES dėl tam tikro leistino nenustatytų teisių turėtojų kūrinių naudojimo.

7. 2011 m. rugsėjo 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/77/ES, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2006/116/EB dėl autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminų (OL 2011 L 265, p. 1).

8. 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/24/EB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos (kodifikuota redakcija).

9. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/116/EB dėl autorių ir tam tikrų gretutinių teisių apsaugos terminų (kodifikuota redakcija).

10. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/115/EB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje (kodifikuota redakcija).

11. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo.

12. 2001 m. rugsėjo 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/84/EB dėl originalaus meno kūrinio perpardavimo teisės autoriaus naudai.

13. 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo.

14. 1996 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos.

15. 1993 m. rugsėjo 27 d. Tarybos direktyva 93/83/EEB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo.

3. POPULIARIAUSI PIRATAVIMO PAVYZDŽIAI

Pirataavimo atvejų vis daugėja pasaulyje, tad apžvelkime kelis žinomiausius pirataavimo atvejus.

1. Sporto transliacijų vagystės

Dabartinės taisyklės neužtikrina tinkamo reagavimo į nelegalias transliacijas, kaip ir į daugelį kitų nelegalių veiklų virtualioje erdvėje. Todėl siekiant užkirsti kelią sporto renginių transliacijų piratams europarlamentarai siūlo įpareigoti iškart stabdyti nelegalias sporto renginių transliacijas internetu. Kodėl būtent sporto transliacijos? Sporto renginiams šiuo metu netaikoma autorių teisių apsauga, o ES taisyklės neapsaugo tokių renginių organizatorių teisių.

2019 m. ES neteisėtos transliacijų platformos surinko 7,6 mln. prenumeratorių. Neteisėtos pajamos sudarė maždaug 522 milijonus eurų, buvo išvengta 113,5 milijono eurų PVM. Jei tas pats abonementų skaičius būtų parduotas teisėtai, legalių transliuotojų pajamos kasmet padidėtų 3,4 mlrd. eurų.

Lietuvoje populiariausias sporto renginių retransliavimas ir pavieniais atvejais Lietuvoje matomos televizijos retransliavimas išsiviams, gyvenantiems užsienyje. Įvairios platformos perimdamos signalą Lietuvoje jį konvertuoja į tinkamą perduoti internetu ir parduoda užsienyje už abonentinį mokestį. Galutinis vartotojas ne visada suvokia, kad gauna piratinį turinį, dalis tiesiog nusiperka pagal skelbimą ir nežino, kad turinys nelegalus.

Vienas iš atvejų, kuomet pradėtas tyrimas dėl sporto transliacijų vagysčių – Tarptautinė Bušido Federacija kreipėsi I Vilniaus apygardos prokuratūrą ir buvo pradėtas tyrimas. Lietuvos Bushido federacijos prezidentas Donatas Simanaitis teigia, kad visą informaciją ir įrodymus teko surinkti patiems, nors ieškinys siekia netoli milijono. Sumą, kokiai paduotas ieškinys – trims asmenims virš 800 000 eurų.

*Daugiau informacijos: <https://fm99.lt/piratavimas-lietuvoje-milijonine-seseline-industrija-kaip-veikia-ir-uzdirba-e-vagys/>

2. „Linkomanija.net“

Asociacija LATGA Vilniaus miesto apylinkės teismui dar 2016 m. liepą įteikė ieškinį, kuriuo prašė įpareigoti interneto paslaugų teikėjus panaikinti prieigą prie nelegaliai Lietuvos ir užsienio autorių kūrinius talpinančios svetainės *linkomanija.net*.

Asociacijos LATGA ieškinys netrukus pasiekė 8 atsakovus – didžiausius šalies interneto paslaugų teikėjus: AB „Telia Lietuva“, UAB „Bitė Lietuva“, AB „Lietuvos radijo ir televizijos centras“, UAB „Cgates“, UAB „INIT“, UAB „Balticum TV“, UAB „SPLIUS“ ir UAB „Penkių kontinentų komunikacijos centras“.

Ieškinyje pabrėžiama, kad *linkomanija.net* yra dalijimosi rinkmenomis sistema, kurios naudotojai turi galimybę nelegaliai atsisiųsti įvairius autorių teisių saugomus kūrinius: kino filmus, DVD ir HDTV vaizdo įrašus, muzikos kūrinius, kompiuterių žaidimu, kompiuterių programas, knygas ir pan. Teisiniame dokumente buvo minimos puikiai žinomos Lietuvos ir užsienio kūrėjų (jų autorių teises Asociacija LATGA atstovauja Lietuvoje sutarčių su užsienio

bendrijomis pagrindu) pavardės ir akcentuojama, kad įvardinti visus nukentėjusius autorius pernelyg sudėtinga, nes šioje svetainėje nelegaliai patalpinta per 100 tūkst. kūrinių.

Lietuvoje tokią teisinę priemonę buvo prašoma taikyti pirmą kartą, sekant kitų Europos šalių pavyzdžiu. „Pasirinkome Vakarų Europos šalyse, tokiose kaip Italija, Didžioji Britanija ar Prancūzija, pasiteisinusią ir plačiai taikomą teisinę priemonę – interneto prieigos prie piratinių svetainių blokavimą. Interneto paslaugų teikėjai geriausiai gali užkirsti kelią įžūliems pažeidimams“, – teigė advokatas A. Iškauskas.

2017 m. lapkričio 20 d. Vilniaus apygardos teismas priėmė sprendimą, kuriuo iš dalies patenkino Asociacijos LATGA ieškinį ir įpareigojo atsakovus blokuoti prieigą *prie linkomanija.net*. Tačiau greta to teismas nurodė, kad tokius blokavimo kaštus atsakovams turėtų atlyginti ieškovas.

Nesutikdami su pastarąja teismo sprendimo dalimi 2017 m. gruodį autoriai, atlikėjai, prodiuseriai ir kolektyvinio autorių teisių administravimo organizacijų atstovai pakvietė žurnalistus į spaudos konferenciją.

„Mes, autoriai, kūrėjai, tiesiogiai nukenčiame dėl tokių neteisėtų šaltinių egzistavimo, todėl labai nesmagu, kad mes, kaip autoriai, patys turime kompensuoti tokių svetainių blokavimą“, – spaudos konferencijoje kalbėjo žinomas muzikos kūrėjas Leonas Somovas.

Netrukus Asociacija LATGA pateikė apeliacinį skundą dėl tokio Vilniaus apygardos teismo sprendimo.

*Daugiau informacijos: <https://eteismai.lt/byla/161156199223861/e2A-26-823/2019>

3. „www.baltracker.net“

Kauno apygardos teismas 2020 metų vasario 25 dieną priėmė sprendimą ir kaltais pripažino du fizinius asmenis, kurie administravo svetainę *www.baltracker.net* bei rinko pinigus už galimybę atsisiųsti neribotą filmų kiekį. Pinigai buvo renkami naudojantis įmonės UAB „Paysera LT“ paslaugomis. Dar 2017 m. ieškinį inicijavo Intelektinės nuosavybės apsaugos centro (toliau INAC) vadovas drauge su audiovizualinių kūrinių autorių teisių asociacija AVAKA. Ieškinio pagrindu tapo surinkta informacija apie svetainės *www.baltracker.net* vykdomus neteisėtus veiksmus. Svetainės naudotojai be autorių leidimo galėjo atsisiųsti kūrinių dalis iš kitų tinklalapio naudotojų (lankytojų) kompiuterių ir taip atgaminti pilnus kūrinius savo kompiuteriuose. „Vykdomė Lietuvos kino platintojų ir kūrėjų filmų monitoringą. Kadangi *baltracker.net* tinklalapio valdytojai nuolat pažeidinėjo Lietuvos kino platinimo ir kūrėjų kompanijų teises, nereaguodavo į siunčiamus pranešimus šalinti neteisėtai platinamus filmus, buvo nuspręsta, kad dėl nuolatinių pažeidimų atsakovai turi

kompensuoti patirtą žalą. Šiame procese pavyko ne tik įrodyti, jog buvo pažeidimai, bet ir pritaikyti esamą įstatyminę bazę. Pasitvirtino daug kartų mūsų kartota tiesa – teises apsiginti įmanoma, tereikia imtis veiksmų, ko labai pasigendame iš teisių turėtojų. Manome, kad jie po šio proceso bus aktyvesni ir ateityje turėsime dar ne vieną analogišką atvejį“, – kalbėjo INAC vadovas. Neteisėtai buvo platinami tokie filmai kaip „Ekskursantė“, „Lošėjas“, „Nepatykęs“, „Santa“, „Zero 2“ ir kiti. Tyrimas nustatė, kad šie bei kiti autorių teisėmis saugomi Lietuvos kūrėjų darbai buvo atsisiųsti daugiau nei 17 000 kartų. Ieškinys buvo paduotas UAB „Litl Baz Pictures“, VšĮ „Taurus kino namai“, UAB „Cinemark“, VšĮ „Uljana Kim ir Ko“, UAB „Incognito films“, UAB „Singing Fish“, UAB „Artbox“, VšĮ „Kino kultas“, UAB „Garsų pasaulio įrašai“ bendrovių vardu. Iš atsakovų buvo reikalaujama priteisti 67 811 Eur sumą.

*Daugiau informacijos: <https://eteismai.lt/byla/1420830385838/e2A-1860-260/2018?word=s...abromavi%C4%8Dius>

4. PIRATAVIMO TEMA ATLIKTI TYRIMAI

Pirataavimo tema internetinėje erdvėje galima rasti labai daug įvairios informacijos. Taip pat ir daugybę atliktų tyrimų. Žemiau aptarsime kelis atliktus tyrimus.

1. „Lietuvos autorių teisių industrijos ekonominis indėlis“

- Tyrimo tikslas buvo nustatyti autorių teisių industrijos indėlį į Lietuvos ekonomiką.
- Tyrimas buvo atliktas 2012 metais UAB „ESTEP Vilnius“.

Svarbiausios tyrimo išvados:

- 2012 metais Lietuvoje veikė penkios kolektyvinio teisių administravimo asociacijos. Per pastarąjį dešimtmetį autorių teisių ir gretutinių teisių industrija su tam tikrais nukrypimais (priklausančiais nuo ekonominių rodiklių ir konkrečių metų) sudarė apytiksliai penkis procentus visos šalies ekonomikos. 2000 – 2008 m. leidybos sektorius sudarė didžiausią autorių teisių industrijos dalį, taip pat minėto laikotarpio pabaigoje šio sektoriaus ekonominis indėlis buvo šiek tiek mažiau nei vienas procentas visos šalies ekonomikos. Tuo metu programinės įrangos ir duomenų bazių sektorius itin sparčiai augo.
- Autorinių teisių ir gretutinių teisių teisinis reguliavimas yra itin pažengęs ir atitinka Europos Sąjungos direktyvas bei tarptautinių susitarimų nuostatas. Darytina išvada, kad jis nesudaro didelių teisinių kliūčių bet kokiai ekonominei veiklai, susijusiai

su autorių teisėmis. Šiame vystymosi etape teisinis reguliavimas turėtų būti labiausiai nukreiptas į teisinių nuostatų vykdymo ir įgyvendinimo problemas.

*Daugiau informacijos: <http://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2017/08/ESTEP-tyrimas-d%C4%97l-ekonominio-ind%C4%97lio.pdf>

2. „Šalies gyventojų sociologinis tyrimas dėl autorinių kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais reprografijos būdu Lietuvoje“

- Tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti Lietuvos gyventojų kūrinių atgaminimo popieriuje įpročius.
- Tyrimas buvo atliktas 2014 metais UAB „Spinter tyrimai“.

Svarbiausios tyrimo išvados:

1. Per pastaruosius 12 mėn. asmeniniais tikslais kūrinius popieriuje atgamino 40 proc. tyrimo dalyvių: 10 proc. kopijavo, 10 proc. spausdino, dar 20 proc. ir kopijavo, ir spausdino.
2. Dažniausiai atgaminami dalykinės literatūros kūriniai (45 proc.). Antroje vietoje – mokslinės literatūros (37 proc.) kūriniai. Toliau rikiuojasi mokomosios literatūros (31 proc.) bei vaizduojamojo meno (28 proc.) kūriniai.
3. Pusė (50 proc.) kūrinius atgaminančių apklaustųjų tai dažniausiai daro profesiniais tikslais, 45 proc. – laisvalaikio, 26 proc. – mokymosi tikslais.
4. Dauguma (57 proc.) tyrimo dalyvių mano, jog kūrinių autoriai praranda pajamas dėl neatlygintino kūrinių atgaminimo. Priešingos nuomonės laikosi 31 proc. respondentų. Dar 12 proc. nuomonės šiuo klausimu neišreiškė.

*Daugiau informacijos: <http://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2017/08/Autorini%C5%B3-k%C5%ABrini%C5%B3-atgaminimas-asmeniniais-tikslais-reprografijos-b%C5%ABdu.pdf>)

3. „Autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo priemonių taikymo tyrimas“

- Vienas iš tyrimo tikslų buvo įvertinti ar teisių gynimo būdai efektyvūs.
- Tyrimas buvo atliktas 2015 metais advokatės Editos Ivanauskienės kontoros.

Svarbiausios tyrimo išvados:

1. Gautų ir išnagrinėtų administracinių ir baudžiamųjų bylų mažėjantis skaičius pastaruosius trejus metus leidžia daryti prielaidą, jog administracinės ir

baudžiamosios atsakomybės už teisių pažeidimus pritaikymas Lietuvoje nėra prioritetas. Tą iš esmės patvirtina tai, kad 2013 metais buvo panaikintas Lietuvos kriminalinės policijos biuro Nusikaltimų tyrimo tarnybos 2-osios valdybos Intelektinės nuosavybės apsaugos poskyris, kuris būtent specializavosi tokio pobūdžio pažeidimų tyrimuose. Gautų ir išnagrinėtų civilinių bylų mažėjantis skaičius taip pat gali būti pasekmė mažėjančių administracinės ir baudžiamosios atsakomybės už teisių pažeidimus nustatymo atvejų, kita vertus, tai gali liudyti ir tai, kad teisių turėtojai labiau renkasi neteisminius ginčo sprendimo būdus.

2. Identifikuota teisių gynimo būdų taikymo Lietuvoje problematika rodo, jog reikėtų stiprinti civilinių teisių gynimo būdų pritaikymą teisių pažeidimams internete.

*Daugiau informacijos: http://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2017/08/Ataskaita_Kult%C5%ABros-ministerija_20151022_redaguota-2.pdf
)

4. Galimybių studija „Kolektyvinio teisių administravimo sistemos pertvarka“

- Vienas iš tyrimo tikslų buvo įvertinti Kolektyvinio administravimo direktyvos įgyvendinimu sukeltus pokyčius nacionalinei kolektyvinio administravimo sistemai.
- Tyrimas buvo atliktas 2016 metais prof. dr. Jūratės Usonienės ir prof. dr. Ramūno Birštono.

Svarbiausios tyrimo išvados:

1. Šiuo metu kolektyvinio administravimo asociacijų veiklos skaidrumas, kartu ir jų priežiūros veiksmingumas yra neigiamai įtakojamas tos aplinkybės, jog asociacijos tiek viešai, tiek Kultūros ministerijai teikia skirtingo turinio ir išsamumo informaciją, o kai kurios asociacijos nepateikia netgi įstatyme nurodytos informacijos. <...> pabrėžtina, kad realus kolektyvinio administravimo asociacijų veiklos viešumo ir skaidrumo veiklos užtikrinimas bus priklausomas nuo konkretaus teikiamos informacijos sąrašo, kurį turės patvirtinti Vyriausybės įgaliota institucija. Taip pat Vyriausybės įgaliotai institucijai rekomenduotina įdiegti vieningą elektroninę skaidrumo ataskaitų duomenų bazę ir sudaryti KAO galimybę teikti duomenis į šią duomenų bazę elektroniniu būdu.

2. Naujų asociacijų įsisteigimo poveikis priklauso nuo to, ar naujai įsisteigusi asociacija vykdo kolektyvinio administravimo veiklą srityje, kurioje anksčiau

teisės nebuvo kolektyviai administruojamos, ar srityje, kurioje jau anksčiau veikė kita kolektyvinio administravimo asociacija. Nors konfliktinės situacijos tarp KAA ir naudotojų, dėl šių grupių priešingų interesų, tikėtinos visais atvejais, tačiau naujai įsteigtos asociacijos veikla administruojant tas pačias teises, kurias administruoja anksčiau įsteigta asociacija, suteikia papildomą problemų lygmenį (svarbiausia iš kurių – repertuarų atribojimo problema). Lietuvos atveju, trys paskutinės įsteigtos asociacijos (AVAKA, NATA ir GRETA) įsisteigė ir veikia srityse, kuriose jau veikė ankstesnės kolektyvinio administravimo asociacijos. Tai sukėlė konfliktines situacijas tarp anksčiau veikusių ir naujai įsteigtų asociacijų, kurios nėra galutinai išspręstos iki šiol. Kūrinių ir gretutinių teisių objektų naudotojų požiūriu, susiklosčiusi situacija, kai kelios asociacijos administruoja tos pačios teisių turėtojų grupės teises, yra žalinga jų interesams, tai taip pat sukėlė papildomų konfliktinių situacijų tarp naudotojų ir kolektyvinio administravimo asociacijų.

*Daugiau informacijos: <http://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2017/08/Galimybi%C5%B3-studijos-KOLEKTYVINIO-TEISI%C5%B2-ADMINISTRAVIMO-SISTEMOS-PERTVARKA.pdf>

5. „Lietuvos žmonių muzikos klausymosi įpročiai“

- Tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti Lietuvos gyventojų muzikos klausymosi įpročius.
- Tyrimas buvo atliktas 2017 metais „Kantar TNS“.

Svarbiausios tyrimo išvados:

1. Jaunimas, jaunesni negu 30 m. amžiaus muzikos klausymui naudoja mobilųjį telefoną, o vyresni nei 30 m. amžiaus labiau mėgsta klausytis radijo automobilyje;
2. Youtube – populiariausia internetinė srautinio muzikos transliavimo paslauga;
3. 62% tikslinės auditorijos mano, jog bent viena iš veiklų, susijusių su muzika, yra legali, nors iš tiesų yra nelegali.

*Daugiau informacijos: <http://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2017/09/UMG-report-LT-2017.08.02.pdf>

6. „Lietuvos audiovizualinės rinkos internete pažeidimų masto apžvalga, tendencijos ir rekomendacijos“

- Tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti piratavimo mastus, žalą, būdus, antipiratinius veiksmus bei pateikti efektyvias gynybos priemones.
- Tyrimas buvo atliktas 2020 metais INAC.

Svarbiausios tyrimo išvados:

Norint efektyviai sutvarkyti Lietuvos interneto erdvę reikalinga ilgalaikė ir trumpalaikė strategija, kuri apimtų šiuos veiksmus:

Monitoringas ir šalinimas. Efektyvi gynybos priemonė yra monitoringas ir neteisėtų kopijų šalinimas. Pažeidėjams nustatyta tvarka siunčiami pranešimai ir neteisėtai platinami filmai ar TV kanalai yra pašalinami.

Lietuvos rinkai apsaugoti šalinama:

- Iš Google paieškos sistemos,
- Iš pažeidėjų (piratinių) tinklalapių,
- Iš Youtube, Facebook, Telegram, kt. soc. tinklų.

Taip apsaugoma Lietuvos interneto rinka ir vartotojai nukreipiami į legalius šaltinius.

2. Serverių poėmiai su visais neteisėtai platinamais kūriniais. Šiuo metu taikoma retai.
3. Reklamos draudimas “piratinėse” svetainėse- to Lietuvoje netaikoma.
4. Piniginių srautų užkardymas piratinių svetainių valdytojams. Neturime informacijos, kad ši priemonė Lietuvoje būtų taikoma.
5. Švietimas. Turi būti vykdomas nuolatinis interneto vartotojų švietimas, nes praktiškai kiekvienais metais keičiasi vartotojų srautai pagal amžių.

*Daugiau informacijos: <https://inac.lt/lt/2021/03/15/2020-m-piratavimas-skaiciais/>

7. „Privalomas kolektyvinis administravimas: rizikos, privalumai ir alternatyvos“

- Vienas iš tyrimo tikslų buvo nurodyti privalomo autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo instituto apimtį Lietuvoje ir identifikuoti privalumus ir trūkumus.
- Tyrimas buvo atliktas 2021 metais dr. Ramūno Birštono, dr. Jūratės Liauksminaitės ir UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“.

Tyrimo išvados:

1. Esama nacionalinio privalomo kolektyvinio administravimo instituto apimtis yra nulemta arba ES teisės aktų reikalavimų (kūrinių ir gretutinių teisių objektų kabelinės retransliacijos atveju), arba aplinkybės, jog yra administruojamos teisės į atlyginimą (už fonogramų, išleistų komerciniais tikslais viešą paskelbimą, kūrinių atgaminimą reprografijos būdu, kūrinių ir gretutinių teisių objektų atgaminimą asmeniniais tikslais bei knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose), kurias būtų labai sudėtinga įgyvendinti kitu nei kolektyvinio administravimo būdu. Be to, įgyvendinant Internetu perduodamų programų ir retransliavimo direktyvą yra siekiama išplėsti privalomą kolektyvinį administravimą dviem naujais naudojimo būdais (televizijos ir radijo programų retransliavimo ir programų perdavimo vykdant tiesioginį tiekimą atveju

2. Nors privalomas kolektyvinis administravimas gali būti veiksmingai taikomas tam tikrose aiškiai apibrėžtose ir siaurose autorių bei atlikėjų teisių įgyvendinimo srityse, būtina atkreipti dėmesį, kad savo esme jis yra susijęs su autorių ir atlikėjų sutarčių laisvės ir nuosavybės neliečiamumo apribojimais, taip pat prieštarauja pamatinei autorių ir atlikėjų išimtinių teisių į savo kūrybos rezultatus sampratai.

3. Galima prognozuoti, kad privalomo kolektyvinio administravimo išplėtimas neturėtų didesnio teigiamo poveikio autorių ir atlikėjų pajamų augimui ir, atitinkamai, teisės į tinkamą ir proporcingą atlyginimą įgyvendinimui. Egzistuoja rizika, kad autorių ir atlikėjų gaunamo atlyginimo bendros sumos išliktų tos pačios ar netgi būtų mažesnės dėl padidėjusių administravimo išlaidų.

4. Tinkamo ir proporcingo atlyginimo požiūriu kūrėjams, teisių turėtojams ir naudotojams svarbu turėti galimybę operatyviai reaguoti į situaciją rinkoje – mokėti ir, atitinkamai, gauti už naudojamus objektus pagal rinkos kainą. Per kolektyvinio administravimo organizacijas renkamas atlyginimas neišvengiamai išilgina grandinę „kūrėjas-naudotojas“ tiek jos dalyvių, tiek laiko aspektu, todėl atsiranda papildomų veiksmų.

5. Vertinant pateiktus pasiūlymus plėsti privalomą kolektyvinį administravimą atitikties tarptautiniams ir ES teisės aktams požiūriu, būtų galimas privalomas kolektyvinis teisės į audiovizualinių kūrinių įrašų nuomą administravimas. Tačiau reikia įvertinti tą aplinkybę, jog, Tyrimo autorių turimomis žiniomis, Lietuvoje šiuo metu neveikia nė vienas subjektas, teikiantis nuomai audiovizualinių kūrinių įrašus, todėl kolektyvinio administravimo organizacijos nesurinktų jokio papildomo atlyginimo.

6. Pasiūlymas nustatyti privalomą kolektyvinį administravimą toms teisėms, kurias ES teisė numato kaip išimtines turtines autorių ar atlikėjų teises (įskaitant kūrybinių viešą paskelbimą), prieštarautų ES teisei (išskyrus ES teisėje numatytas išimtis). Kita vertus, minėtos teisės šiuo metu gali būti įgyvendinamos savanoriško kolektyvinio administravimo būdu.

7. Skaitmeninės rinkos direktyvos 18 straipsnio įgyvendinimas nacionalinėje teisėje nereikalauja plėsti privalomo kolektyvinio administravimo bei nustatyti naujų neatšaukiamų ir neperleidžiamų teisių į atlyginimą. Didžioji dauguma ES valstybių narių, kurios Tyrimo atlikimo metu buvo priėmusios nacionalinių įstatymų pakeitimus ar paskelbusios tokių įstatymų projektus, nenumatė ar neketina numatyti naujų neperleidžiamų ir neatšaukiamų teisių į atlyginimą bei jų privalomo kolektyvinio administravimo.

8. Atsižvelgiant į itin teisių įgyvendinimą suvaržantį privalomo kolektyvinio administravimo pobūdį, jo plėtimas rekomenduotinas tik tuomet, kai tai yra neišvengiamai būtina ir nėra kitų alternatyvų pasiekti autorių ir atlikėjų bei kitų teisių turėtojų, o taip pat naudotojų teisėtus interesus atitinkančius tikslus. Kadangi privalomo kolektyvinio išplėtimas naujai nustatytoms teisėms į atlyginimą nėra skirtas spręsti su saugomo turinio panaudojimu susijusiems licencijavimo sistemos trūkumams, o tinkamo ir proporcingo atlygio tikslą galima pasiekti mažiau varžančiomis priemonėmis, šiam tikslui siūlytina privalomo kolektyvinio administravimo nenaudoti.

*Daugiau informacijos: <https://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2021/06/Privalomasis-kolektyvinis-administravimas.-Rizikos-privalumai-ir-alternatyvos.pdf>

8. Lietuvos Jaunojo internetinio pirato portreto identifikavimo tyrimas

- Tyrimo tikslas – identifikuoti jaunimo (14-29 m.) įpročius ir elgesį skaitmeninėje erdvėje bei jų požiūrį į intelektinės nuosavybės apsaugą, nelegalaus skaitmeninio turinio naudojimą, piratavimą.
- Tyrimas buvo atliktas 2022 metais Rinkos tyrimo centro.

Tyrimo išvados labai plačiai pateiktos „Jaunojo pirato tyrimas. Vienlapis“, prieiga internetu: http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2022/02/Tyrimas_vienlapis_legalus-turinys.pdf

*Daugiau informacijos: http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2022/02/Jaunojo-pirato-tyrimas_legalus-turinys.pdf

5. PIRATAVIMO STATISTIKA LIETUVOJE

Piratavimas stipriai išaugo apie 2008 m. – tuo metu Lietuvoje ir buvo pradėtos ginti autorių/gretutinės teisės internete. Pirmosios bylos buvo prieš Tracker.lt, Torrent.lt ir Filmai.in. Buvo išimti serveriai ir tinklalapių valdytojai/administratoriai buvo patraukti atsakomybėn.

2011–2014 m. ginant teises internete iš esmės buvo atliekami tik administracinės teisenos tyrimai arba ikiteisminiai tyrimai. Atsakomybėn traukti tiek interneto vartotojai, tiek neteisėtai viešai skelbusių internete kūrinius svetainių valdytojai ar administratoriai. Tačiau nebuvo šalinamas turinys. Nors bylos buvo ir sėkmingos, tačiau tai iš esmės nespėdė problemos – kūriniai likdavo internete netgi pasibaigus byloms ir nubaudus pažeidėjus.

Apie 2013 m. INAC iš esmės buvo pakeistas teisių gynimo internete būdas. Buvo pradėta šalinimo kūrinių iš tinklalapių ir Google paieškos sistemos procedūra. Pats pirmasis lietuviškas filmas – „Redirected. Už Lietuvą“. E. Vėlyvio komanda sėkmingai gynėsi. Reikia pažymėti, kad tuo metu piratai pradėjo labai intensyviai reikštis ir filmuodami kino teatruose, kas Lietuvai iš esmės nebuvo būdinga „Redirected“ kino teatrinė kopija buvo patalpinta YouTube platformoje, tačiau monitoringo metu buvo pašalinta labai greitai, o kino kompanija sėkmingai tęsė kino teatrinę premjerą. Filmą surinko virš 1 000 000 litų ir tai buvo vienas pirmųjų daugiausiai uždirbusių filmų, sėkmingai apgintas nuo „piratų“.

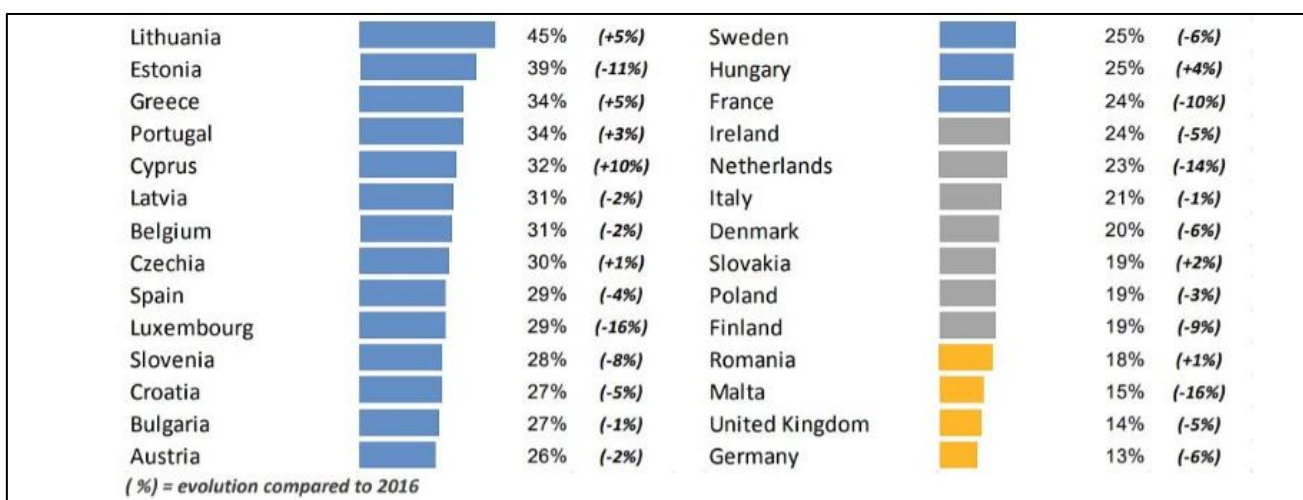
Apie 2015 m. padidėjo svetainių internete skaičius, jos pradėjo daryti didelę žalą. Tuo metu INAC ir AVAKA pradėjo bendradarbiauti ginant prodiuserių, kino kūrėjų kompanijų teises internete. Šis bendradarbiavimas tęsiasi iki šiol, ko pasekoje lietuviškų filmų internete ženkliai sumažėjo. Tačiau piratai nesnaudžia ir pašalinus filmus po kurio laiko vėl sudeda, todėl reikalingas nuolatinis monitoringas ir šalinimas.

2016 metai- suaktyvėjo nelegalių IPTV platintojai ir tuo metu buvo pradedami pirmieji veiksmai prieš tokio tipo svetaines – pirmoji buvo Pr2Pr.lt svetainė, kuri didelių pastangų dėka buvo eliminuota iš Lietuvos rinkos. Po to eliminuota Emigrantas.TV ir kitos. Tačiau piratai ir toliau bandė pėsti veiklą.

2019 m. LRTK komisija pradėjo svetainių, kurios pažeidžia autorių teises internete blokavimą. Teisybės dėlei reikia pasakyti, kad šis Lietuvoje taikomas DNS blokavimo būdas nėra efektyvus ir sistemą reikėtų tobulinti. Tačiau taikant kompleksinį gynimą – šalinimą, blokavimą, piniginių srautų nutraukimą – būtų galimybė pasiekti neblogų rezultatų. Jei palyginti pasaulinius piratavimo būdus ir laikotarpius, tai galime paminėti, kad Lietuvos „piratai“ buvo vieni pažangiausių pasaulyje ir mes praėjome tą patį kelią kaip ir JAV, ES ar kitos šalys – nuo eMule, zMule, DC Hub'ų programų iki Torrent ar kitų P2P klientų ir dabar populiariausių online tipo filmų ar IPTV tinklalapių. Lietuvoje „piratinių“ svetainių skaičius svyruoja nuo maždaug 60 iki 150. Padidėjus svetainių skaičiui su laiku „piratai“ optimizuoja

„verslą“, vartotojus nukreipdami į pagrindinę svetainę. Šiuo metu yra 153 online ir Torrent tipo svetainės, orientuotos į Lietuvos rinką internete (pagal kalbinę grupę, vartotojus, apmokėjimo metodus). 19 svetainių yra sukonfigūruotos, kad būtų pasiekiamos IP adresu ir jų atžvilgiu Lietuvoje taikomas DNS blokavimas neveikia, todėl reikia taikyti kitus gynimo būdus.

2019 metais visuomenei buvo pateikta „Intelektinė nuosavybė ir Jaunimo rezultatų suvestinė“ (angl. 2019 Intellectual Property and Youth Scoreboard). Tyrimė apklausti 15-24 metų respondentai iš 28 ES šalių. Apibendrinti skaičiai rodo, kad 51 proc. jaunimo teigia niekada nelegaliai nesisiuntę ko nors internete. 2016 m. atliktos analogiškos apklausos duomenimis, to nedarė 40 proc. apklaustųjų. Kiek daugiau kaip pusė jauno amžiaus europiečių teigia niekada nelegaliai nesisiuntę jokio turinio internete, skelbiama Europos Sąjungos Intelektinės nuosavybės tarnybos atliktoje apklausoje. Lietuviai, anot tyrimo, piratauti internete linkę labiausiai visoje ES.

1 pav. Jaunų žmonių, kurie tyčia pasiekė skaitmeninį turinį iš nelegalių šaltinių, dalis kiekvienoje šalyje 2019 metais

Iš 1 paveikslo matyti, jog mažiausiai pirataujantis jaunimas yra Vokietijoje, Jungtinėje Karalystėje, Maltoje bei Rumunijoje.

Bet 2022 metais Valstybės laikraštis „Lietuvos aidas“ teigia, jog Lietuva – trečia daugiausiai „pirataujanti“ šalis. Pagal skaitmeninio turinio piratavimo mastą ES Lietuva antrąją vietą užleido Estijai. Šiandien Lietuva yra nebe antra, tačiau trečia daugiausiai „pirataujanti“ šalis Europoje. Pirmą vietą vis dar užima kaimyninė Latvija – absoliuti vogto turinio lyderė šalių bendrijoje. Nors Lietuvoje ir pastebimas piratinio turinio vartojimo mažėjimas, piratavimo mastai išlieka vieni didžiausių žemyne.

„ES institucijų vertinimu, nuo 2017 metų iki 2020 metų televizijos transliacijų, filmų ir muzikos piratavimo apimtys Lietuvoje krito bene labiausiai. Tokius duomenis atskleidžia ES Intelektinės nuosavybės tarnybos (EUIPO) paskelbtos ataskaitos duomenys. Vadinasi bendros kūrėjų, transliuotojų ir institucijų pastangos duoda rezultatų, nors šioje srityje dar turime nemažai nuveikti“, – sako kultūros viceministras Vygintas Gasparavičius.

EUIPO duomenimis, 2020 metais vienam vartotojui Lietuvoje per mėnesį vidutiniškai teko 11,5 nelegalių prieigų prie autorių teisėmis apsaugoto turinio. Tai buvo trečias didžiausias rodiklis tarp visų ES šalių. Antrojoje pozicijoje atsidūrė Lietuvą „aplenkusi“ Estija (12,5 nelegalių prieigų). Absoliuti piratavimo lyderė išlieka Latvija (net 13,9 prieigų).

Žemiausius piratavimo rodiklius demonstravo kaimyninė Lenkija (3,8), Vokietija (4) ir Suomija (4,8). Bendrai ES vienam vartotojui per mėnesį teko 5,9 nelegalios prieigos – 48 proc. mažiau nei 2017 metais.

Nors Lietuva išlieka tarp ES šalių, kurioje autorių teisės pažeidžiamos dažniausiai, tačiau nuo 2017 metų iki 2020 metų vidutinis nelegalių prisijungimų skaičius sumažėjo nuo 26 iki 11,5. Sparčiau nei mūsų šalyje piratavimo apimtys mažėjo tik Lenkijoje (63 proc.) ir Rumunijoje (66 proc.).

6. PRAKTINĖ UŽDUOTIS

- 1) Piratinis puslapis gali turėti šiuos požymius:
 - a) Bus siūloma atsisiųsti mokamą turinį nemokamai.
 - b) Apačioje bus kriptovaliutų aukojimo adresai.
 - c) Šį tinklapį bus galima pasiekti tik per VPN programą.
 - d) Visi šie teiginiai yra teisingi.
- 2) Jei jums atsisiuntus naujausią filmą jo galūnė bus **.exe**, ką darysite?
 - a) Bandysiu filmą peržiūrėti.
 - b) Ištrinsiu jį net nebandant atidaryti jo.
 - c) Išjungsiu visas kambario šviesas, ir tik tada bandysiu jį atidaryti.
- 3) Naršant internete jums išmeta reklama kurioje yra siūloma atsisiųsti žaidimų ir muzikos nemokamai:
 - a) Spaudžiu ant reklamos nes atrodo kaip geras pasiūlymas.
 - b) Su ja nieko nedarau ir uždarau langą/skirtuką.
 - c) Pranešu tinklapio administratoriams apie reklamą.
 - d) Pasidarau ekrano nuotrauką, ir nusiunčiu draugui.
- 4) Apsilankius įtartinėje svetainėje Jūsų prašo įdiegti įskiepi kuris leis parsisiųsti norimą TV serialą.
 - a) Spaudžiu [Taip] įskiepio įdiegimui, nes taip parsiuš mano serialą greitai ir saugiai.
 - b) Pasižiūriu į įskiepio kūrėjo pavadinimą, ir pamatęs (-čius), kad jį sukūrė MicroSQft spaudžiu [Taip] ant įdiegimo mygtuko.
 - c) Uždarau langą/skirtuką nes tai atrodo labai įtartina.
- 5) Jei atsisiunčiau dainą iš nelegalaus šaltinio vien tam, kad pažiūrėčiau, ar ji man patinka, tai nėra neteisėta, jei tik ištrinu ją nusprendęs, ar ji man patinka, ar ne. Tiesa ar melas?
 - a) Tiesa
 - b) Melas
- 6) Jei internetinio puslapio viršuje matau <https://> ir šalia yra žalia spyna, arba žodis “Saugu”, tai reiškia, kad tinklapis yra Saugus ir iš jo galiu siųsti ar žiūrėti turinį.

- a) Taip.
 - b) Ne.
- 7) Jei pažįstamui duodu savo filmo diską, kad ir jis jį peržiūrėtų, ar tai yra piratavimas?
- a) Taip.
 - b) Ne.
- 8) Kokios yra pagrindinės piratavimo formos?
- a) Piratavimas internete
 - b) Galutinio kompiuterių naudotojo piratavimas
 - c) Neteisėtas programinės įrangos įdiegimas kompiuterių kietuosiuose diskuose
 - d) Neteisėtas perpardavimas
 - e) Visi atsakymai teisingi.
- 9) Už nelegalios programinės įrangos naudojimą pagal LR galiojančius teisės aktus taikoma:
- a) Administracinė atsakomybė.
 - b) Baudžiamoji atsakomybė.
 - c) Abu variantai teisingi.
- 10) 2022-ųjų metų duomenimis, Lietuva pagal piratinio turinio vartojimo mastą užėmė:
- a) Pirmą vietą.
 - b) Ketvirtą vietą.
 - c) Trečią vietą.
 - d) Aštuntą vietą.

Teisingi atsakymai: 1-d; 2-b; 3-b; 4-c; 5-b; 6-b; 7-a; 8-e; 9-c; 10-c.

7. DAŽNIAUSIAI UŽDUODAMI KLAUSIMAI

Vienas iš dažniausiai užduodamų klausimų yra „Kaip gi kovoti su piratavimu?“. Vienareikšmiško atsakymo į šitą klausimą tikrai nėra, nes pirmiausiai tai sąmoningas kiekvieno žmogaus pasirinkimas.

2021-ųjų metų duomenimis, Lietuva pagal piratinio turinio vartojimo mastą užėmė trečiąją vietą Europos Sąjungoje. Tokia statistika nestebina – ilgą laiką reitingas lietuviams nebuvo palankus, mat kiek anksčiau Lietuva „puikavosi“ antroje vietoje.

Erdvės tobulėti dar labai daug, teigia iniciatyvos „Kurk Lietuvai“ projektų vadovė Elena Ruikytė. Kartu su kolege Beatriče Ceizariene, pašnekovė atliko 14-29 metų amžiaus Lietuvos jaunuolių tyrimą „Legalaus skaitmeninio turinio vartojimo ir antipiratavimo skatinimas“. Analizės rezultatai – ne itin džiuginantys. Maždaug 77 proc. tyrime dalyvavusių žmonių per pastaruosius 12 mėnesių nors kartą rinkosi vartoti nelegalius šaltinius. Tai gana didelis skaičius. Ir dar įdomiau yra tai, kad daugiau nei pusė iš jų žinojo, kad renkasi būtent nelegalius šaltinius. Tad vartotojas yra gana sąmoningas.

Į interneto piratų rankas vis rečiau pakliūna muzika bei kompiuteriniai žaidimai. Žinių radijo laidos „Du bitai“ vedėjas bei skaitmeninių produktų kūrėjas paaiškino, kodėl šis turinys pirataujamas mažiausiai – paslaptis slypi prieinamume.

Muzikos industrija turėjo privalumą – ji gana centralizuota. Yra maždaug 4 pagrindiniai leidėjai, kurie ieškojo srities inovacijų. Pradėjo dirbti su „iTunes“ muzikos pardavimais. Vėliau atsirado algoritminiai personalizuoti radijai. Galiausiai, atsirado „Youtube“ ir „Spotify“ – jie visiškai išsprendė problemą, padarė muziką nemokamą ir laisvai prieinamą.

Žaidimai iš viso pakeitė savo modelį – dauguma populiariausių pasaulio žaidimų yra nemokami. Žinoma, jie žaidžiami *online*, monetizacija vyksta perkant įvairius priedus pačių žaidimų viduje. Todėl piratauti beveik neįmanoma.

Tačiau visai kitokia situacija yra su filmais ir serialais – vaizdo turinio prieinamumas nėra toks didelis.

„Filmų ir serialų rinka labai skiriasi. Nėra centralizuotų žaidėjų, leidėjų. „Netflix“ kuria savo turinį, „Paramount“ arba „Disney“ bando kurti savo platformas su savom prenumaratom. Pokyčiai vyksta labai skirtingu tempu. Kai kas veikia žymiai globaliau – tarkime, „Netflix“ yra prieinamas bene visur. Kitos platformos yra sunkiau prieinamos – pavyzdžiui, „Paramount+“ prieinamas tik amerikiečiams. Tad toks mažiau prieinamas turinys yra dažniau pirataujamas“ – pasakojo J. Lekevičius.

Jaunuoliams koją kiša ir kainos – ne kiekvienas gali sau leisti prenumeruoti keletą filmų ir serialų transliavimo platformų, sako E. Ruikytė. Tačiau yra ir tokių, kurie stovi abiejose barikadų pusėse – tyrimo rezultatai rodo, jog beveik 42 proc. respondentų dalį turinio vartoja legaliai, o dalį – nelegaliai.

„Pastebėjome, kad jaunuoliai po studijų, ar jau dirbantys – jie jau daugiau vartoja legaliai“ – pasakojo pašnekovė.

Matant tokią situaciją, pagrindinis kelias kovoje su piratavimu yra turinio prieinamumo didinimas, tikina J. Lekevičius. Specialisto manymu, tam tikros baudos ar ribojimai gali veikti – jeigu atsakingoms institucijoms pavyksta pričiupti dominuojančius piratavimo rinkos veikėjus. Bet taip išsprendžiama tik nedidelė dalis problemos.

„Geriausias būdas kovoti su piratavimu yra legalūs, patogūs turinio pasiekimo būdai. Vėlgi, kaip puikiai parodė muzikos atvejis – jeigu yra legalūs būdai vartoti, žmonės pereina prie jų. Tai yra žymiai maloniau, nei siųstis kiekvieną albumą, perkelti jį į savo telefoną ir pan. Manau, kad žmonės būtų pasiruošę vartoti daugiau legalaus turinio, jeigu Lietuvoje pradėtų veikti naujos platformos“ – sako specialistas.

Jam antrina ir E. Ruikytė. Ji pastebi, kad dažnai piratavimo problemos atsiduria uždarame rate – pirataujama dėl to, jog dalis turinio yra neprieinama; tačiau kompanijos, kuriančios turinį, jo Lietuvos rinkai net ir legaliam vartojimui duoti nenori. Tačiau kartu galima ieškoti kelių, kaip keisti jauno žmogaus požiūrį į (ne)legalaus turinio vartojimą.

„Jauną žmogų supa kažkokia aplinka – yra svarbu pastebėti, kaip toje aplinkoje yra vartojamas turinys. Jeigu mes matome, kad namie renkamės kažkokį nelegalų turinio šaltinį, tikriausiai jaunas žmogus elgsis taip pat. Švietimas yra vienas iš tų kelių, kaip galime keisti situaciją. Ir tai veikia – yra organizacijų, kurios užsiima tokia veikla, turi parengę metodikas, važinėja po mokyklas ir kalbasi su mokytojais, įvairaus amžiaus mokiniais. Ir pokytis po truputį atsiranda“ – tikina pašnekovė.